

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ДУ «НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР ВИЩОЇ
ТА ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ»

МАТЕРІАЛИ
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«АГРАРНА ОСВІТА ТА НАУКА:
ДОСЯГНЕННЯ, РОЛЬ, ФАКТОРИ РОСТУ»

Стратегічні пріоритети розвитку економіки, фінансів, обліку, підприємництва та торгівлі, менеджменту, публічного управління в Україні та світі

21 жовтня 2021 року

Біла Церква
2021

УДК 378:33:001(063)

Редакційна колегія:

Шуст О.А., д-р екон. наук, ректор, голова оргкомітету

Варченко О.М., д-р екон. наук, проректор з наукової та інноваційної діяльності, заступник голови оргкомітету

Мерзлов С.В., д-р с.-г. наук, перший проректор

Димань Т.М., д-р с.-г. наук, проректор з освітньої, виховної та міжнародної діяльності

Паска І.М., д-р екон. наук, декан економічного факультету

Ластовська І.О., канд. с.-г. наук, начальник відділу науково-дослідної та інноваційної діяльності

Гаврик О.Ю., канд. екон. наук, координатор НТТМ факультету

Олешко О.Г., канд. с.-г. наук, начальник редакційно-видавничого відділу, відповідальний секретар

Аграрна освіта та наука: досягнення, роль, фактори росту. Стратегічні пріоритети розвитку економіки, фінансів, обліку, підприємництва та торгівлі, публічного управління в Україні та світі. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Білоцерківський НАУ, 21 жовтня 2021. 59 с.

СЕКЦІЯ

Стратегічні пріоритети розвитку економіки, фінансів, обліку, підприємництва та торгівлі, менеджменту, публічного управління в Україні та світі

УДК 351.82.078.3:346.546]:311.16

Арбузова Т.В., канд. екон. наук
Білоцерківський національний аграрний університет

Кореляція конкурентної та антимонопольної політики держави

Розглянуто зміст, складові, цілі, суб'єкти конкурентної та антимонопольної політик держави. Обґрунтовано необхідність формування опорних понять антимонопольного втручання в практичних цілях побудови дієвого регулювання і контролю.

Ключові слова: конкуренція, конкурентна політика, монополізм, антимонопольна політика, антимонопольні інтереси, суб'єкти ринкових відносин.

Антимонопольна політика є одним з напрямів державного регулювання економіки, наприклад досить самостійним, відособленим, що не виключає тісної зв'язку з іншими сферами впливу уряду. Необхідність і можливість антимонопольної політики витікає з економічних функцій держави на сучасному етапі та можливостей державного апарату з їх виконання. Слід зазначити, що можливість антимонопольної політики серйозно обмежується опором монополістичних структур. Специфічна необхідність антимонопольного регулювання, що перетворює можливість на дійсність, полягає в підтримці конкурентного ринкового механізму, захисті принципу справедливості соціально-економічних відносин, а також підтримці балансу економічних і політичних сил. Сутністю антимонопольної політики держави є протидія негативним явищам, які обумовлені скороченням конкурентної сфери.

Необхідність державного регулювання економіки, що різко загострилася в першій половині ХХ ст. і призвела до стрімкого зростання участі держави у функціонуванні й розвитку національних господарств, тісно пов'язана з поняттям «фіаско ринку». Потреба у державному втручанні обумовлена вадами ринку, за яких ринкова економіка не справляється з ефективним розподілом ресурсів [1]. «Провал ринку» («фіаско ринку» – "marketdefault") означає незадоволення суспільства результатами виконання ринковою системою своїх функцій. Протиріччя монополізму на певному етапі розвитку призводять до блокування внутрішніх каналів самоорганізації ринку. Монополізм не є протиріччям між суспільно очікуваними та дійсними результатами ринкової системи, а внутрішнім протиріччям ринкового механізму внаслідок відсутності досконалої конкуренції. Це обумовлює особливу роль і місце конкурентної та антимонопольної політики в системі державного регулювання економіки.

Конкурентна політика демонструє цілеспрямовану діяльність держави з формування ефективного конкурентного середовища й регулювання відносин конкуренції з метою захисту, розвитку й заохочення економічної конкуренції, встановлення конкурентоспроможності національної економіки. Отже, це політика розвитку (стратегічний аспект) і політика підтримки та захисту конкуренції (тактичний аспект), яку й покликано здійснювати антимонопольне регулювання.

Завдання антимонопольної політики слід визнати вторинними у порівнянні зі стратегічними цілями державної політики в цілому. Мета антимонопольної політики полягає в компенсації провалів ринку, пов'язаних з монополізацією економічних структур. Антимонопольна політика – це зовнішній блок підлаштування ринкової системи, що запобігає і ліквідує синергетичні спотворення механізму конкуренції.

До числа цілей конкурентної політики варто віднести забезпечення свободи економічної діяльності; забезпечення ефективності виробництва і розподілу ресурсів в економіці; запобігання або ліквідація небажаних ринкових структур і небажаної поведінки ринкових агентів – явищ, які порушують суспільний добробут, тобто сприяння формуванню найбільш ефективних ринкових структур; допомога одним групам економічних агентів коштом інших (наприклад, сприяння малим фірмам в конкуренції з

великими, незалежно від їх ефективності, або фірмам одних галузей у порівнянні з іншими сферами діяльності); запобігання поширенню монополізму та припинення монополістичної практики; забезпечення рівності прав суб'єктів ринкових відносин.

Торкнувшись питання про кореляцію антимонопольної та конкурентної політики (останнє поняття широко вживається в західноєвропейських країнах, Японії), спрямованої на захист і підтримку конкуренції, варто відзначити, що первинною в цій категоріальній парі, безумовно, є конкурентна політика.

У практиці державного регулювання конкуренція і монополія постають антагоністами. Однак, у світлі досліджень останніх років, серед яких виділяється концепція квазімонополних ринків [2] і потенційної конкуренції[3], все більше поширюється точка зору про їх пряму несуперечність. Як наслідок, для економічної політики монополія утворення не підлягають демонаполізації, якщо доведено їх потенційно конкурентне становище.

Пояснюючівідміни, співвідношення, взаємодію між конкурентною та антимонопольною політикою, зазначимо, що в політиці держави стосовно конкурентного середовища реалізуються дві її найважливіших економічних функцій: інституційна та формотворча. У зв'язку з цим чітко простежуються два напрями дій. Один напрям конкурентної політики полягає в створенні юридичної бази для цивілізованих конкурентних відносин на рівноправній основі, проголошення переліку дій, які є недобросовісною конкуренцією та встановлення режиму відповідальності за неправомірну конкурентну поведінку. Другий напрям передбачає початок творення, що пов'язаний безпосередньо з формуванням суб'єктів ринку і ринкової інфраструктури.

Антимонопольна політиканалежить до конкурентної політики як менша частина до більшої. Антимонопольна політика – частина інституційного блоку конкурентного регулювання. Дії з антимонопольного регулювання беруть участь у формуванні конкурентної політики як деструктивним, так і конструктивним чином, через антимонопольну політику держава реструктурує монополія утворення, розпорошує економічну владу. З одного боку, в антимонопольному регулюванні створюються і підтримуються рамки поведінки, які не слід переступати в господарській діяльності. З іншого, антимонопольна політика містить блок часткового заміщення і доповнення ринкового механізму в момент провалу вільного ринкового саморегулювання (антимонопольне регулювання). Третій блок – реструктуризація і розукрупнення економічних агентів, котрі монополізували сегмент господарювання.

Антимонопольну політику також можна тлумачити як коригування такої діяльності фірм, яка завдає шкоди конкуренції на ринку. Позитивною стороною такоготрактування є вказівка на першочерговість захисту конкуренції, а недоліком – звуження змісту поняття. Дане визначення підходить для регулювання антимонопольної поведінки монополістів, але не вичерпує зміст суб'єкта.

Суспільний процес формування антимонопольної політики залежно від категорії антимонопольних інтересів проходить на трьох рівнях, представлених різними суб'єктами: носії антимонопольної політики (реалізують приватні, приватно-групові антимонопольні інтереси – приватні особи та організації); виразники антимонопольної політики (реалізують приватно-групові та суспільні антимонопольні інтереси – асоціації підприємців, профспілки, громадські рухи, політичні партії); виконавці антимонопольної політики – держава в особі органів законодавчої та виконавчої влади (захищає приватні, реалізує суспільні та урядові антимонопольні інтереси)[4]. Антимонопольну політику повинна проводити лише незалежна організація (державний антимонопольний орган), що пріоритетно захищає суспільні інтереси у порівнянні з приватними.

Увага, яку ми присвячуємо теоретичним, на перший погляд, формальним питанням, пояснюється незадовільним станом справ з їх розумінням в сучасній українській і закордонній економічній науковій літературі. Має сформуватися чітке уявлення про значення опорних понять дослідження антимонопольного регулювання. Це потрібно в практичних цілях побудови дієвого антимонопольного законодавства і контролю. На наш погляд, поняттю антимонопольна політика можна дати наступне визначення – це цілеспрямована активність держави щодо зниження і компенсації негативного впливу монополізму на суспільно-економічні відносини.

Список літератури

1. Стігліц Дж. Е. Економіка державного сектора / Дж. Е. Стігліц; пер. з англ. А. Олійник, Р. Скільський. Київ: Основи, 1998. 854 с.
2. Dewenter H., Thun S. Quasi-Monopoly Status of a Non-for-Profit Reference Terminology Provider – An Exemplary Approach on Transparency Improvement Regarding Licensing :Building Continents of Knowledge in Oceans of Data: The Future of Co-Created eHealth A. Ugon et al. (Eds.) : Amsterdam, Berlin, Washington, DC: European Federation for Medical Informatics (EFMI) and IOS Press, 2018. 996 p. С. 795-799. URL:

https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/313079/9781614998525_1_.pdf?sequence=1#page=821

3. Bush D., Massa S. Rethinking the potential competition doctrine. 2004. Wisc. L. Rev. 1035 (2004). URL: <https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/wlr2004&div=43&id=&page=>

4. Тоджиддинова З.С. Роль антимонопольной политики в развитии экономики Республики Таджикистан: дис... канд. экон. наук: 08.00.01 / Таджикский национальный университет. Душанбе, 2020. 203 с. URL: <https://tnu.tj/DisserPhD/6D.KOA-004/TodzhiddinovaZS/TodzhiddinovaZS.pdf>

УДК 658.155.2

Артімонова І.В., канд. екон. наук
Білоцерківський національний аграрний університет
Artimonova.Iryna@btsau.edu.ua

Фактори впливу на формування дивідендної політики компанії

Розкрито концептуальні положення формування дивідендної політики компанії. Систематизовано основні фактори, що впливають на розмір дивідендних виплат та розкрито наслідки їх впливу на результати діяльності компанії.

Ключові слова: акція, акціонерний капітал, дивіденди, чистий прибуток, позикові кошти, джерела формування капіталу.

Дивідендна політика є важливою складовою фінансової політики компанії, яка визначається прийняттям стратегічних та поточних рішень про виплату прибутку у вигляді дивідендів або про його утримання для реінвестування всередині компанії для розширення виробництва. В контексті сучасних *трансформаційних* процесів важливим напрямком фінансово-кредитного забезпечення підприємств є оптимальна дивідендна політика компанії, яка встановлює рівновагу між поточними дивідендами і майбутнім ростом компанії, максимізує ринкову вартість акцій.

Висока динамічність процесів у фінансовому секторі економіки зумовлює потребу у комплексному дослідженні факторів, що впливають на виплату дивідендів. Так, дивідендна політика компанії залежить від стратегічних цілей, зовнішніх та внутрішніх факторів, що впливають на її стан. Розглянемо фактори, які впливають на процес формування дивідендної політики компанії, а саме: обмеження на виплату дивідендів; інвестиційні можливості; наявність і вартість альтернативних джерел формування капіталу; вплив дивідендної політики на вартість акціонерного капіталу.

В свою чергу обмеження на виплату дивідендів належить до факторів контрактного характеру, який включає: угоди про позику, правило «послаблення капіталу», наявність фінансових ресурсів.

1. Угоди про позику, зазвичай обмежують виплати дивідендів доходами, отриманими після надання позики, тобто нарахування дивідендів здійснюється за рахунок чистого прибутку. Крім того, в контрактах часто зазначається, що дивіденди не будуть виплачуватися, якщо коефіцієнт поточної ліквідності, коефіцієнт покриття відсотків та інші коефіцієнти перевищують нормативні значення.

2. Правило «послаблення капіталу» – виплати дивідендів не можуть перевищувати суму статті «Нерозподілений прибуток» балансового звіту. Це правило дисциплінує компанію. Без цього правила компанія, що має фінансові труднощі, могла б розподілити значну частину своїх активів між акціонерами і не погасити кредиторську заборгованість.

3. Наявність грошей. Загалом виплату дивідендів акціонерних товариствах здійснюють лише в грошовій формі за рахунок чистого прибутку. Тому дефіцит готівки в банку може обмежити виплату дивідендів, однак здатність отримати позику може нейтралізувати вплив цього фактора. Чим більше можливостей компанії залучити позикових коштів, тим більш гнучкою вона є і тим ширші її можливості з виплати дивідендів [1].